

Nois i noies

¿On era, ara? Gronxant-se sense parar al gronxador, donant voltes o mirant d'agafar erugues

Alice Munro va néixer el 10 de juliol de 1931. Llegim el relat *Nois i noies*, del primer llibre que va publicar: *Dansa de les ombres felices* (<http://catorze.naciodigital.cat/noticia/487/exquisidesa/esta/servida>) .

Foto: surfguy631

El meu pare era criador de guineus. És a dir, criava guineus argentades en gàbies; i a la tardor i a la primavera de l'hivern, quan les pells eren òptimes, les matava, les escorxava i les venia a la Hudson's Bay Company o als Fur Traders de Montreal. Aquestes companyies ens subministraven uns calendaris de paret èpics, un per a cada banda de la porta de la cuina. Contra un fons de cel blau i fred, de boscos de pins negres i de rius traïdorencs del nord, uns aventurers emplomallats plantaven les banderes d'Anglaterra o de França i uns salvatges magnífics doblegaven l'esquena per fer de portadors.

Durant diverses setmanes abans de Nadal, el pare treballava al celler de casa nostra després de sopar. Era un espai emblanquinat que il·luminava una bombeta de cent vats penjada sobre la taula de treball. El meu germà Laird i jo sèiem a l'esglaó de dalt i ens ho miràvem. El pare espellava la guineu que, privada de la massa de pell arrogant, es veia sorprenentment petita, esquistada com una rata. Els cadàvers nus i viscosos es ficaven tots en un sac que s'enterrava a l'abocador. Una vegada el mosso, en Henry Bailey, em va empaitar balancejant el sac i dient: ?;Té, un regal de Nadal!? La mare no ho va trobar gens graciós. De fet, no li agradava gens tota l'operació de l'escorxament ?és el terme que englobava matar-les, espellar-les i preparar les pells? i hauria preferit que no s'hagués de fer a casa. Hi havia l'olor. Un cop tenia la pell estesa, al revés, sobre un taulell llarg, el pare la gratava delicadament per treure'n els petits nòduls de sang coagulada i les bosses de greix; l'olor de sang i de greix animal, juntament amb la ferum primitiva de la guineu mateixa, penetrava a tots els racons de la casa. Jo la trobava tan pròpia de l'estació que em tranquil·litzava, com l'olor de taronges i de pinassa.

En Henry Bailey tenia problemes de bronquis. Tossia i tossia fins que la cara se li tornava de color escarlata i els ulls mofetes de color blau cel se li omplien de llàgrimes; llavors treia la tapa de l'estufa i, de força lluny, llançava un bon gargall ?txim? al cor de les flames. L'admiràvem per aquesta proesa i per la seva capacitat de fer brogir l'estómac a voluntat, i també per la rialla plena de xiulets i de clapoteigs que involucrava tota la maquinària defectuosa del seu pit. De vegades era difícil de dir de què reia, i sempre era possible que fos de nosaltres.

Encara sentíem l'olor de guineu i la rialla d'en Henry després que ens enviessin al llit, però aquests records del món càlid, segur i ben il·luminat de baix semblaven perduts i disminuïts quan suraven en l'aire fred i resclosit del pis de dalt. A l'hivern, teníem por de la nit. No ens feia por el món *de fora* malgrat ser l'època de l'any en què les congestes s'apilotaven com balenes adormides al voltant de casa nostra i el vent que pujava dels camps sepultats i els aiguamolls glaçats ens turmentava tota la nit amb el seu cor d'amenaçes i de desgràcies. Ens feia por el món *de dins*, l'habitació on dormíem. En aquella època, les escales de casa nostra no estaven acabades. Hi havia una xemeneia de rajola que ocupava tota una paret. Al mig del terra hi havia un forat quadrat envoltat d'una barana de fusta, i era per on pujaven les escales. A l'altra banda del forat de l'escala hi havia coses que ja no servien a ningú: un rotlle de linòleum dret com un sentinella, un cotxet de criatura de vímet, una jardinera, gerros de porcellana i rentamans amb esquerdes, un gravat de la batalla de Balaclava que feia molta pena. Jo havia dit a en Laird, quan va ser prou gran per entendre-ho, que allà hi vivien ratpenats i esquelets; sempre que un home s'escapava de la presó del comtat, a trenta quilometres de casa, m'imaginava que qui sap com aconseguia entrar per la finestra i amagar-se darrere el linòleum. Però teníem unes normes que ens protegien. Amb el llum encès estàvem segurs mentre no sortíem del quadrat de la catifa gastada que definia l'espai de la nostra habitació; amb els llums apagats, no hi havia cap lloc segur tret del llit. Per arribar al cordill i apagar el llum m'havia d'agenollar a l'extrem del llit i estirar-me tant com podia.

A les fosques, jèiem en els nostres llits, els nostres bots salvavides, i clavàvem els ulls en la llum feble que pujava pel forat de l'escala i cantàvem cançons. En Laird cantava ?Jingle Bells?, sempre, tant si venia Nadal com si no, i jo cantava ?Danny Boy?. M'encantava sentir el so de la meua veu elevar-se en la foscor, fràgil i suplicant. Ara podíem distingir les formes altes i glaçades de les finestres, sinistres i blanques. Quan arribava a la part que deia: *Quan sigui mort, mort com segur seré*, un tremolor causat no pels llençols freds sinó per l'emoció deliciosa gairebé em feia callar. *Tu de genolls em cantaràs un Ave...* ¿Què era un Ave? No me'n recordava mai de buscar-ho.

En Laird s'adormia tot seguit després dels cants. Jo sentia la seva respiració pausada, satisfeta, com fent bombolles. Llavors, l'estona que em quedava, el moment més perfectament privat i potser el millor de tot el dia, m'amagava ben tapada amb les mantes i m'explicava a mi mateixa contes que continuaven d'una nit a l'altra. Quan em vaig fer una mica més gran, el tema d'aquests contes era jo mateixa; tenien lloc en un món semblant al meu però que m'oferia ocasions de mostrar-me valenta, audaç i abnegada que el meu no m'oferia mai. Rescatava persones d'un edifici bombardejat (em desanimava que la guerra de debò s'hagués produït tan lluny de Jubilee).

Vaig abatre dos llops rabiosos que amenaçaven d'atacar el pati de l'escola (els mestres s'amagaven aterrits darrere meu). Vaig enfilat muntada en un corser preciós el carrer major de Jubilee i el poble em demostrava la seva gratitud per algun acte d'heroisme encara per determinar (ningú no hi passava mai a cavall, per allà, tret del rei Billy el dia de la desfilada dels orangistes). Sempre hi havia cavalcades i tiroteigs en aquestes històries, tot i que jo només havia muntat a cavall dos cops ?a pèl perquè no teníem sella? i el segon cop vaig relliscar i vaig caure sota les potes del cavall, que em va trepollar sense miraments. És veritat que estava aprenent a disparar, però de moment no havia estat capaç d'encertar cap diana, ni tan sols les llaunes penjades als pals de la tanca.

Vives, les guineus habitaven el món que el meu pare els havia construït, voltat d'una alta tanca protectora, com una ciutat medieval, amb una porta que a la nit es tancava amb cademat. Al llarg dels carrers d'aquesta ciutat hi havia gàbies espaioses i sòlides. Cadascuna tenia una porta prou gran perquè hi passés un home, una rampa de fusta al llarg del reixat perquè les guineus hi poguessin córrer, i una caseta ?semblant a un armari de roba amb forats perquè hi entrés aire? on dormien, passaven l'hivern i cadellaven. Hi havia recipients amb menjar i aigua lligats al reixat de manera que poguessin buidar-se i netejar-se des de fora. Aquests recipients eren llaunes velles, i les rampes i casetes eren fets amb trossos de fusta vella. Tot era molt polit i enginyós; el meu pare tenia una inventiva inesgotable i el seu llibre favorit era *Robinson Crusoe*. Havia fixat un cilindre de llautó en un carretó per portar l'aigua a les gàbies. Era la meua feina a l'estiu, quan s'havia de portar aigua a les guineus dos cops al dia. Entre les nou i les deu del matí, i un altre cop després de sopar, jo omplia el cilindre a la bomba i l'empenyia a través del corral fins a les gàbies, on l'aparcava, omplia la regadora i recorria els passadissos. En Laird també venia amb la petita regadora de color crema i verd que omplia massa i li picava les cames i l'aigua regalimava sobre les sabatilles de lona. Jo duia la regadora de debò, la del pare, tot i que només en podia omplir tres quartes parts.

Cada guineu tenia un nom que estava escrit en una llauna penjada a la porta. No rebien el nom quan naixien sinó després d'haver sobreviscut a la primera muda passat un any, quan s'afegien a les que criaven. Les que havia batejat el pare tenien noms com Prince, Bob, Wally i Betty. Les que havia batejat jo es deien Star o Turk, Maureen o Diana. En Laird havia posat Maud a una guineu, el nom d'una minyona que teníem quan ell era petit, i a una altra, Harold, que era com es deia un nen de l'escola, i a una altra Mexico, no ens va dir per què.

El fet de posar-los nom no les convertia en animals de companyia ni res per l'estil. Ningú més que el meu pare entrava mai a les gàbies, i havia tingut dos cops septicèmia per culpa de les mossegades. Quan jo els portava aigua, anaven i venien d'un cantó a l'altre de la gàbia pels camins que s'hi havien fet, sense xisclar pràcticament mai ?s'ho reservaven per a la nit, quan eren capaces d'armar un cor d'histèria col·lectiva? però no deixaven de mirar-me amb aquells ulls ardents d'or clar a les seves cares punxegudes i malèvoles. La bellesa la devien a les potes delicades, a la feixuga cua aristocràtica i als esquixos argentats al llom ?que era el que els donava el nom?, però sobretot a la cara, d'una agudesesa i una hostilitat exquisides, i als seus ulls d'or.

A més de carregar aigua, ajudava el pare quan tallava l'herba alta, el quenopodi i el mesc florit que creixia entre les gàbies. Ell dallava i jo apilava amb el rasclat. Després ell agafava una forca i llançava l'herba acabada de dallar per damunt de les gàbies per refrescar les guineus i fer-los ombra, ja que la pell s'enfosquia si feia massa sol. El pare no em parlava si no era de la feina que fèiem. En això era molt diferent de la mare, que, si estava d'humor, m'explicava tota mena de coses: el nom d'un gos que havia tingut quan era petita, els noms dels nois amb qui havia sortit quan era més gran, i com eren alguns dels seus vestits ?i que no tenia ni idea de què se n'havia fet. Els pensaments i les històries del meu pare eren privats i jo no li feia mai preguntes perquè em feia vergonya. En tot cas, jo treballava tant com podia sota la seva vigilància, i amb un sentiment d'orgull. Una vegada un venedor de pinso va baixar a les gàbies per parlar amb ell i el pare li va dir: ?Vull presentar-te el nou mosso?. Jo vaig girar el cap sense deixar de passar el rasclat amb

fúria, vermella de plaer.

?M'ha ben enganyat ?va dir el venedor?. Em creia que només era una nena.

Un cop tallada tota l'herba, semblava que l'estació fos molt més avançada. Al vespre em quedava als rostolls, conscient del cel rogenc, del silenci que anunciava la tardor. Quan empenyia el dipòsit d'aigua per la porta i posava el cademat, era gairebé fosc. Un vespre, a aquella hora, vaig veure la mare i el pare parlant drets a la petita elevació de terra que en dèiem passarel·la, davant del graner. El pare acabava de sortir de la caseta de la carn; duia el davantal encarcarat de sang i un cossi amb trossos de carn a la mà.

Era estrany que la mare vingués al graner. No solia sortir de casa si no era per fer alguna feina: estendre la bugada o desenterrar patates a l'hort. Semblava fora de lloc, amb les cames gruixudes i venoses que no veien mai el sol, el davantal posat i humit a l'altura de la panxa després de rentar els plats del sopar. Duia els cabells lligats amb un mocador d'on s'escapaven alguns blens. Es lligava els cabells al matí perquè deia que no tenia temps de pentinar-se, i els portava així tot el dia. Val a dir que era veritat; realment no tenia temps. En aquella època de l'any, a la galeria del darrere de casa hi havia cistells plens de préssecs, raïms i peres, comprats al poble, i cebes, tomàquets i cogombres de collita pròpia que esperaven ser convertits en gelees, melmelades i conserves, cogombrets en vinagre i salsa de xili. A la cuina hi havia foc encès tot el dia, els pots trontollaven dins l'aigua bullent, de vegades hi havia una tela d'estopa lligada entre dues cadires per filtrar la polpa dels raïms negres i fer-ne gelea. La mare em donava feines per fer i m'asseia a la taula a pelar els préssecs que havien estat en remull amb aigua calenta, o a tallar cebes amb els ulls que em coïen i llagrimaven. Tan bon punt acabava, cuitava a sortir de casa per mirar de trobar-me prou lluny quan a la mare se li acudissin altres coses per fer-me fer. No podia suportar la cuina fosca i calenta a l'estiu, les persianes verdes i el paper matamosques, la taula amb l'hule gastat, el mirall ondulant i el linòleum abonyegat. La mare estava massa cansada i preocupada per parlar amb mi, no es veia amb cor d'explicar-me el ball de graduació de l'Escola Normal; li regalimaven gotes de suor per la cara i sempre comptava en veu baixa, assenyalant els gerros, abocant-hi tasses de sucre. Em semblava que la feina a casa era interminable, temible i especialment depriment; la feina que es feia fora de casa, i al servei del pare, era ritualment important.

Vaig empenyer el dipòsit d'aigua fins al graner, que és on el desàvem, i vaig sentir la mare que deia:

?Espera que en Laird es faci una mica més gran, llavors sí que tindràs ajuda.

El que va dir el pare no ho vaig sentir. M'agradava la manera com escoltava, dret, educat, com si escoltés un venedor o un foraster, però amb cara de voler tornar a la feina de veritat. Jo trobava que la mare no hi tenia res a fer, allà, i hauria volgut que ell pensés el mateix. ¿Què volia dir això d'en Laird? En Laird no ajudava ningú. ¿On era, ara? Gronxant-se sense parar al gronxador, donant voltes o mirant d'agafar erugues. Ni una sola vegada es quedava amb mi fins que enllestís.

?I així ella podrà ajudar-me amb les feines de casa ?vaig sentir que deia la mare. Tenia una manera de parlar de mi, queixosa i exasperada, que sempre m'incomodava?. Giro l'esquena i ella arrenca a córrer. No sembla que tingui una nena a casa.

Vaig anar a seure sobre un sac de pinso al racó del graner perquè no volia aparèixer mentre tenien aquesta conversa. Em semblava que no em podia confiar de la mare. Era més amable que el pare i més fàcil d'ensarronar, però no podies comptar amb ella, i no sabies mai quins eren els veritables motius de les coses que deia i feia. M'estimava, i s'estava fins a última hora de la nit cosint-me un vestit tal com jo el volia per quan comencés l'escola, però també era la meua enemiga. Sempre estava conspirant. Ara conspirava per fer-me quedar més temps dins de casa, tot i que sabia que jo ho detestava (*perquè* ella sabia que ho detestava), per impedir-me feinejar amb el pare. Em semblava que ho feia ben bé per perversitat i per marcar la seva autoritat. No

se'm va acudir que pogués sentir-se sola o gelosa. Les persones adultes no podien sentir-se així; eren massa afortunades. Vaig quedar-me asseguda donant cops de peu monòtons amb els talons contra el sac de pinso, aixecant pols, i no vaig sortir fins que ella se'n va haver anat.

En tot cas, no esperava que el pare li fes cap mena de cas. ¿Qui podia imaginar-se en Laird fent la meva feina? ¿Que es recordés del cademat i rentés els recipients de l'aigua amb una fulla a l'extrem d'un pal, o fins i tot que empenyés el dipòsit sense tombar-lo? Allò demostrava que la mare era molt poc conscient de com anaven realment les coses.

M'he oblidat de dir què menjaven les guineus. M'ho ha recordat el davantal ensangonat del pare. Menjaven carn de cavall. En aquella època, la majoria de pagesos tenien cavalls i, quan un cavall es feia massa vell per treballar, es trencava una pota o queia i no s'aixecava, com passava alguna vegada, el propietari trucava al pare i ell i en Henry l'anaven a buscar amb el camió. Normalment sacrificaven i esquarteraven el cavall allà mateix, i pagaven al pagès de cinc a dotze dòlars. Si ja tenien massa carn a casa, s'emportaven el cavall viu i el tenien uns dies o unes setmanes a l'estable fins que els calia carn. Després de la guerra, els pagesos es van comprar tractors i a poc a poc es van anar desprenent dels cavalls, i per això de vegades passava que teníem un bon cavall sa que no servia per a res. Si això passava a l'hivern, havíem de guardar el cavall a l'estable fins a la primavera, perquè teníem molt fenc i si hi havia gaire neu ¿la màquina llevaneu no passava cada dia pel nostre carrer? convenia disposar d'un cavall i un trineu per anar a ciutat.

L'hivern dels meus onze anys teníem dos cavalls a l'estable. Com que no sabíem com es deien abans, els vam posar Mack i Flora. El Mack era un vell cavall de llaurar negre com el sutge i indiferent. La Flora era una euga alatzana, una bèstia de càrrega. Els enganxàvem tots dos al trineu. El Mack era lent i manso. La Flora tenia violents atacs de pànic, de cop i volta canviava de direcció i es llançava contra els cotxes i fins i tot contra altres cavalls, però ens encantava el seu pas lleuger, el seu aire galant i desimbolt. Els dissabtes baixàvem a l'estable i, tan bon punt obríem la porta a la foscor acollidora i a la ferum animal, la Flora alçava el cap, movia els ulls, renillava desesperadament i es regirava amb un atac de nervis allà mateix. No era gens segur entrar al seu compartiment; reguitnava.

Aquell hivern vaig començar a sentir moltes més coses sobre el que havia plantejat la mare quan parlava prop del graner. Ja no em sentia segura. Semblava que en el cap de la gent que m'envoltava hi havia un corrent ocult de pensament constant, impossible d'aturar, sobre aquesta qüestió. En altre temps la paraula *noia* m'havia semblat innocent i lleugera, com la paraula *criatura*; ara ja no. Una noia no era simplement, com havia suposat, el que jo era, sinó el que arribaria a ser. Era una definició, sempre acompanyada d'un deix d'èmfasi, de retret i decepció. I sempre es referia a mi. Una vegada en Laird i jo ens estàvem barallant i, per primer cop, vaig haver de bregar; en un moment determinat em va agafar el braç i el va prémer amb força, fent-me mal de debò. En Henry ho va veure i va dir rient: ¿Oh, en Laird no trigarà a guanyar-te!? En Laird s'estava fent gran. Però jo també.

L'àvia va venir a viure amb nosaltres unes setmanes i vaig sentir també altres coses. ¿Les nenes no donen aquests cops de porta.? ¿Les nenes han de seure amb els genolls ben junts.? I pitjor encara, quan jo feia preguntes: ¿Això no és cosa de nenes?. Vaig continuar fent petar les portes i seient com em donava la gana, convençuda que era una manera d'afirmar la meua llibertat.

Quan va arribar la primavera van deixar anar els cavalls al corral. El Mack s'estava ran de la paret del graner mirant de rascar-s'hi el coll i les anques, però la Flora trotava amunt i avall i s'alzinava contra les tanques. Les congestes de neu s'havien reduït ràpidament i deixaven a la vista la terra grisa i marró, les ondulacions familiars del terreny, despullat i monòton després del fantàstic paisatge d'hivern. Hi havia una meravellosa sensació d'expansió, de llibertat. Ara només portàvem botes de goma sobre les sabates; sentíem una extraordinària lleugeresa als peus. Un dissabte vam anar a l'estable i vam veure les portes obertes de bat a bat a la llum del sol i l'aire

fresc, que no solien entrar-hi mai. En Henry era allà, sense fer res, seriós, observant la col·lecció de calendaris clavats entre els compartiments a la part de l'estable que la mare probablement no havia vist mai.

¿Heu vingut a dir adéu al vell amic Mack? ¿va dir en Henry?. Té, dóna-li una mica de civada. ¿Va abocar la civada a les mans obertes d'en Laird i en Laird va anar a oferir-la al Mack. Les dents del Mack estaven en molt mal estat. Menjava molt a poc a poc, desplaçant el gra dins la boca, procurant trobar un tros de queixal per poder mastegar. ¿Pobre Mack ¿va dir tot trist?. Quan un cavall perd les dents, està acabat. Ja n'ha tingut prou.

¿L'heu de matar avui? ¿vaig preguntar. Feia tant de temps que el Mack i la Flora eren a l'estable que gairebé havia oblidat que els havien de matar.

En Henry no em va contestar. En comptes d'això, es va posar a cantar amb veu aguda, tremolosa i falsament compungida: *Oh, ja no hi ha feina per al pobre Oncle Ned, se n'ha anat on van els bons negres*. La llengua gruixuda i negrosa del Mack llepava amb diligència la mà d'en Laird. Vaig sortir abans que s'acabés la cançó i vaig seure a la passarel·la.

No els havia vist mai matar un cavall, però sabia on ho feien. L'estiu passat, en Laird i jo ens havíem trobat les entranyes d'un cavall abans que les enterressin i ens vam pensar que era una serp llarga, enroscada al sol. Ho feien al camp del costat del graner. Vaig pensar que si ens ficàvem al graner i trobàvem una esquerda prou ampla o un nus de la fusta que hagués saltat, potser podríem veure-ho. No és que ho volgués veure, però sempre que passava alguna cosa valia més veure-ho, i saber-ho.

El pare va venir de dins de casa amb una escopeta.

¿Què hi feu, aquí? ¿va dir.

¿Res.

¿Aneu a casa a jugar.

Va treure en Laird de l'estable.

¿Vols que anem a veure com maten el Mack? ¿vaig preguntar a en Laird, i sense esperar resposta vaig anar cap la porta del graner, la vaig obrir silenciosament i vam entrar?. No facis soroll que ens sentiran ¿vaig dir. Sentia en Henry i el pare parlant dins l'estable, després els passos feixucs i arrossegats del Mack quan el treien a reculons del seu compartiment.

El graner era fosc i fred. Entre les esquerdes es filtraven raigs prims de sol que s'encreuaven. La pila de fenc havia baixat. Sota els nostres peus teníem un terra ondulat amb turons i comes. A un metre i mig d'altura hi havia una biga que donava tota la volta a les parets. Vam apilar el fenc en un racó, vaig alçar en Laird i després hi vaig pujar jo. La biga no era gaire ampla; la vam recórrer amb les mans contra la paret. De forats n'hi havia tants com volguéssis, i en vaig trobar un que em deixava veure el que volia: un racó del corral, la porta, part del camp. En Laird no trobava cap forat i va començar a queixar-se.

Li vaig ensenyar una esquerda ampla entre dos taulons.

¿Calla i espera. Si ens senten, ens renyaran.

Va aparèixer el pare amb l'escopeta al camp de visió. En Henry guiava el Mack pel ronsal. El va deixar anar i va treure el paper de fumar i el tabac; va cargolar un cigarret per al pare i un altre per a ell. Mentre fumaven, el Mack ensumava l'herba vella, morta al llarg de la tanca. Llavors el pare va obrir la tanca i van fer passar el Mack. En Henry va sortir primer i va menar el Mack fins a

un tros de terra. Parlaven, però no prou alt perquè els sentíssim. El Mack tornava a buscar una mica d'herba fresca i no en trobava. El pare es va allunyar en línia recta i es va aturar a la distància que li va semblar convenient. En Henry també s'anava allunyant del Mack, però de biaix, agafant encara el ronsal com si res. El pare va alçar l'escopeta, el Mack va alçar els ulls com si s'hagués adonat d'alguna cosa i el pare va desaparar.

El Mack no va caure tot d'una sinó que va vacil·lar, es va desplaçar i aleshores va caure, primer de costat i després rodolant sobre el llom; curiosament, va estar uns segons donant guitzes a l'aire. En Henry va riure, com si el Mack hagués fet una pirueta per a ell. En Laird, que quan es va sentir el tret s'havia aguantat la respiració sorprès, va dir en veu alta: ?No és mort?. I a mi també m'ho va semblar. Però les potes van deixar de moure's, el Mack va tornar a girar-se de costat, li van tremolar els músculs i es va desplomar. Els dos homes s'hi van acostar, se'l van mirar i van anar per feina; es van inclinar i li van examinar el front, per on havia entrat la bala, i ara vaig veure la sang a l'herba marró.

?Ara només l'escorxaran i en faran trossos ?vaig dir jo?. Anem. ?Em tremolaven una mica les cames i vaig saltar agraïda dins del tou de fenc.? Ara ja has vist com maten un cavall ?vaig dir com si el felicités i com si jo ja ho hagués vist moltes vegades.

?Anem a veure si hi ha algun gat que hagi tingut gatets ?va dir en Laird fent un salt. Tornava a ser un nen petit i obedient. De cop i volta vaig recordar que, quan era més petit encara, l'havia portat al graner i li havia dit que pugés l'escala fins a la biga més alta. Era la primavera, també, i la pila de fenc estava molt baixa. Ho havia fet per pura excitació i per ganes que passés alguna cosa que pogués explicar. Ell duia un abric gros de quadres marró i blanc que havia estat meu. Va pujar fins a dalt, tal com li havia dit, i va seure a la biga més alta amb el fenc molt lluny d'ell a un costat i el terra del graner amb algunes màquines velles a l'altre. Llavors vaig anar corrent a buscar el pare: ?¿En Laird és a la biga de dalt de tot!? Va venir el pare, va venir la mare, el pare va pujar l'escala parlant amb molta calma i va baixar amb en Laird sota el braç, que va ser quan la mare es va repenjar a l'escala i va esclafir en plors. Em van dir: ?¿Per què no el vigilaves??. Però ningú no va saber mai la veritat. En Laird no era prou gran per poder-ho explicar, però jo, després, sempre que veia l'abric de quadres marró i blanc penjat a l'armari, o al fons de la bossa de parracs, que és on va acabar, sentia un pes a l'estómac, la tristesa d'una culpa no redimida.

Vaig mirar en Laird, que ni se'n recordava, i no em va agradar la mirada del seu rostre prim i pàl·lid. La seva expressió no era d'espant ni de preocupació, sinó distant, de concentració.

?Escolta ?vaig dir jo en un to de veu inusualment clar i amistós?, no diràs res, ¿oi?

?No ?va dir, absent.

?Promet-m'ho.

?T'ho prometo ?va dir. Li vaig agafar la mà que tenia a l'esquena per assegurar-me que no creuava els dits. Tot i així, podia tenir un malson i revelar-ho sense voler. Vaig decidir que valia més fer alguna cosa per treure-l'hi del cap, que em semblava que no era capaç de retenir gaires pensaments al mateix temps. Vaig agafar uns quants diners que havia estalviat i aquella tarda vam anar a Jubilee i vam veure una pel·lícula, amb Judy Caniva, que ens va fer riure molt. Després d'això vaig creure que tot estava resolt.

Dues setmanes més tard vaig saber que havien de matar la Flora. Me'n vaig assabentar la nit abans, quan vaig sentir que la mare preguntava si hi havia prou fenc, i el pare va dir: ?A partir de demà només hi haurà la vaca, i segurament podrem treure-la a pasturar d'aquí a una setmana?. Així vaig saber que al matí seria el torn de la Flora.

Aquest cop no vaig voler veure-ho. Amb una vegada ja en vaig tenir prou. No hi havia pensat gaire sovint des de llavors, però de vegades, quan estava ocupada, treballant a l'escola o davant

del mirall pentinant-me i preguntant-me si seria bonica quan em fes gran, de sobte em passava tota l'escena pel cap: veia la facilitat i la seguretat amb què el pare alçava l'escopeta, i sentia riure en Henry quan el Mack reguina a l'aire. No m'envaïa cap sentiment d'horror ni de contrarietat com podria haver-lo tingut una nena de ciutat; estava massa acostumada a veure la mort dels animals com una necessitat de la qual vivíem. Tanmateix, em sentia una mica avergonyida, i la meua actitud es va tenir de circumspècció, d'una certa malfiança, d'un distanciament amb el pare i la seva feina.

Feia bon dia, i anàvem pel jardí recollint branques d'arbre que s'havien trencat durant les tempestes d'hivern. Ho fèiem perquè ens ho havien manat i també perquè les volíem per fer un tipí. Vam sentir que la Flora renillava i després la veu del pare i el crit d'en Henry, i vam córrer cap al corral per veure què passava.

La porta de l'estable era oberta. En Henry acabava de treure la Flora i se li havia escapat. Corria lliure d'un extrem a l'altre del corral. Nosaltres vam enfilar-nos a la tanca. Era emocionant veure-la córrer renillant i alzinant-se, fent salts i amenaçant com un cavall de pel·lícula de l'oest, un cavall indòmit de ranxo, tot i que era una simple bèstia de càrrega, una vella euga alatzana. El pare i en Henry l'encaçaven i miraven d'enxampar el ronsal deixat anar. Van provar d'acorrallar-la i gairebé ho van aconseguir, però l'euga es va obrir pas entre tots dos, els ulls embogits, i va desaparèixer darrere una cantonada del graner. Vam sentir l'espetec de les tanques quan les saltava, i en Henry va cridar: «¿És al camp!»

Es referia al camp llarg en forma d'ela que anava fins a casa. Si enfilava pel mig i es dirigia al camí, trobaria la barrera oberta perquè aquell matí hi havien portat el camió. El pare em va fer un crit perquè jo era a l'altra banda de la tanca, més a prop del camí: «¿Vés a tancar la barrera!»

Jo podia córrer molt. Vaig travessar el jardí rabent, més enllà de l'arbre on teníem penjat el gronxador, i vaig saltar el rec per arribar al camí. La barrera era oberta. L'euga no havia sortit, no la veia camí amunt; devia haver corregut cap a l'altra banda del camp. La barrera era feixuga. Vaig alçar-la de la grava i la vaig acompanyar per la calçada. Estava a la meitat del recorregut quan va aparèixer la Flora, galopant cap a mi. Tenia el temps just de passar la balda. En Laird va venir corrent i va saltar el rec per ajudar-me.

En comptes de tancar la barrera la vaig obrir de bat a bat. No ho vaig fer perquè ho hagués decidit, ho vaig fer d'esma. La Flora no va alentir el pas; galopava davant meu mentre en Laird saltava al meu costat cridant: «Tanca-la, tanca-la?», però ja era massa tard. El pare i en Henry van arribar al camp una mica massa tard per veure el que havia fet. Només van veure que la Flora enfilava el camí del poble. Devien pensar que jo no hi havia arribat a temps.

No van perdre temps preguntant res. Van tornar al graner, van agafar l'escopeta i els ganivets i els van ficar al camió; després van fer mitja volta amb el camió i van venir trontollant pel camp cap a nosaltres. En Laird va cridar: «¿Deixeu-me venir, deixeu-me venir!» i en Henry va aturar el camió i se'l van endur. Jo vaig tancar la barrera quan van haver passat.

Vaig suposar que en Laird els ho diria. No sabia què em podria passar. Mai no havia desobeït el pare i no entenia gens per què ho havia fet. De totes maneres la Flora no es podria escapar. L'atraparien amb el camió. O, si no l'atrapaven, algú la veuria i ens trucaria a la tarda o l'endemà. No hi havia prou camp obert per galopar, tot eren cases de pagès. Més encara, el pare havia pagat per comprar-la, necessitàvem la seva carn per alimentar les guineus, necessitàvem les guineus per guanyar-nos la vida. L'única cosa que havia aconseguit era donar més feina al pare, que ja en tenia prou. I quan el pare descobrí el que havia fet ja no confiaria mai més en mi; sabia que jo no estava incondicionalment al seu costat. El meu costat era el de la Flora, i això no feia profit a ningú, ni tan sols a ella. En tot cas, no em sabia greu; quan va venir cap a mi a galop tirat vaig haver de mantenir la barrera oberta, no em vaig veure amb cor de fer res més.

Vaig tornar a casa i la mare va preguntar: «¿Què és tot aquest enrenou?» Li vaig dir que la

Flora havia ensorrat la tanca i s'havia escapat. ?Pobre del teu pare ?va dir?, ara haurà d'empaitar-la pertot arreu. En fi, es veu a venir que no dinarem abans de la una.? Va desplegar la post de planxar. Jo volia dir-li què havia fet, però m'ho vaig repensar, vaig pujar al pis de dalt i vaig seure al llit.

Darrerament havia intentat decorar una mica la meua part de l'habitació posant cortines velles de puntes dalt del llit i arreglant-me un tocador amb trossos de cretona d'una faldilla. Tenia plans d'alçar una mena de barricada entre el meu llit i el d'en Laird per separar la meua secció de la seva. Amb la llum del sol, les cortines de puntes eren parracs polsosos. Ja no cantàvem més a la nit. Una nit que em vaig posar a cantar, en Laird va dir: ?Sembles una bleada?, i vaig continuar, però l'endemà a la nit ja no m'hi vaig posar. Tampoc no en teníem gaire necessitat, perquè ja no teníem por. Sabíem que només hi havia mobles vells, allà, andròmines i desconcert. No calia respectar les normes. Encara em quedava desperta quan en Laird s'havia adormit i m'explicava contes a mi mateixa, però fins i tot en aquests contes hi passaven coses diferents, es produïen alteracions misterioses. Una història podia començar a la manera antiga, amb un perill espectacular, un incendi o bèsties ferotges, i durant una estona podia anar salvant vides; però de sobte les coses canviaven i, en comptes d'això, algú em rescatava a mi. Podia ser un noi de la classe, o fins i tot el senyor Campbell, el professor, que feia pessigolles a les noies sota els braços. I en aquest punt el conte passava a ocupar-se de la meua aparença: com eren de llargs els meus cabells i quina mena de vestit duia; quan tenia tots aquests detalls resolts, la història ja havia perdut emoció.

Era més de la una quan va tornar el camió. Al darrere hi havia la lona impermeable, cosa que volia dir que hi duïen carn. La mare va haver d'escalfar el dinar una altra vegada. En Henry i el pare s'havien canviat les granotes plenes de sang per posar-se les de fer feina al graner, es van rentar els braços, el coll i la cara a la pica, i van esquitjar-se els cabells amb aigua per pentinar-se. En Laird va alçar el braç per deixar a la vista un escorrim de sang.

?Hem matat la vella Flora i l'hem tallat en cinquanta trossos.

?No ho vull sentir ?va dir la mare?. I no seguis a taula d'aquesta manera.

El pare el va fer anar a rentar-se la sang.

Vam seure, el pare va beneir la taula i en Henry va enganxar el seu xiclet al darrere de la forquilla, tal com feia sempre; quan el treia, ens feia observar el dibuix que hi quedava. Vam començar a passar-nos la plata de verdures fumejants i massa cuites. En Laird va mirar-me des de l'altra banda de la taula i va dir amb orgull i amb veu clara:

?Ha estat culpa d'ella, que la Flora hagi fugit.

?¿Què? ?va preguntar el pare.

?Podia haver tancat la barrera i no ho ha fet. L'ha obert de bat a bat i la Flora s'ha escapat.

?¿És veritat, això? ?va preguntar el pare.

A taula tothom em mirava. Vaig fer que sí, empassant-me el menjar amb molta dificultat. Per a vergonya meua, se'm van omplir els ulls de llàgrimes.

El pare va tocar l'ase amb indignació.

?¿Per què ho has fet?

No vaig contestar. Vaig deixar la forquilla tot esperant que m'expulssessin de taula, cap cot.

Però no em va expulsar. Durant una estona ningú no va dir res i després en Laird va dir com si

tal cosa:

?Està plorant.

?Deixem-ho córrer ?va dir el pare amb resignació, fins i tot de bon humor. Va dir les paraules que m'absolien i m'excloïen per sempre:? És una noia.

No vaig protestar, ni tan sols dins del meu cor. Potser tenia raó.

V?deo: https://www.youtube.com/watch?v=EgKC_SDhOKk

Dansa de les ombres felices (<http://www.clubeditor.cat/ca/llibre/dansa-de-les-ombres-felices>)

Dance of the Happy Shades

© 1968 by Alice Munro

1ª edició: octubre del 2014

© de la traducció: Dolors Udina

© d'aquesta edició: Club Editor 1959, S.L.